

11.10.2024

Digin esteiden purkaminen, alatyöryhmä 5: Viranomaisaloitteinen toiminta – ennakointi

Aika	10.10.2024 klo 9.00–11.00
Paikka	Teams
Osallistujat	Viveca Still, lainsäädäntöneuvos, valtiovarainministeriö (puheenjohtaja) Kaj Välimäki, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö (varapuheenjohtaja) Wilhelmiina Griep, kehittämiskonsultti, Espoon kaupunki Jasmin Repo, erityisasiantuntija, Helsingin kaupunki Heli Hänninen, erityisasiantuntija, Kuntaliitto (poissa klo 10.02–10.49) Niina Vertanen, juristi, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy Liisa Leppävirta, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö Marja Penttilä, hallitusneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö (poistui klo 10.00) Eeva Vartio, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö Heidi Innanen, hankekoordinaattori, valtiovarainministeriö (sihteeri)
Kutsutut asiantuntijat	Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö Essi Suonvieri, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö Teija Hautera, lakimies, sosiaali- ja terveysministeriö Minna Klemettilä, projektipäällikkö, Helsingin kaupunki Marja-Liisa Lommi, johtava ylilääkäri, Helsingin kaupunki Antti Helin, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö

1. Kokouksen avaaminen ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.00. Käytiin läpi kokouksen asialista.

Päätös: Hyväksyttiin asialista.

2. Edellisten kokousten pöytäkirjojen hyväksyminen

28.8. ja 20.9. pidettyjen kokousten pöytäkirjaluonnokset ovat olleet jäsenten nähtävillä ja kommentoitavissa Tiimeri-työtilassa. Kommentteja tai muutosehdotuksia ei oltu esitetty.

Päätös: Hyväksyttiin edellisten kokousten pöytäkirjat sellaisenaan.

3. Alatyöryhmän ulkopuolisten asiantuntijoiden osallistuminen kokouksiin

Alatyöryhmän jäseniltä oli tullut pyyntöjä, että kokouksiin voitaisiin tarvittaessa kutsua alatyöryhmään kuulumattomia asiantuntijoita, jotta relevantti asiantuntemus saataisiin käyttöön.

Päätös: Ulkopuoliset asiantuntijat voidaan kutsua alatyöryhmän kokouksiin ja heillä on kokouksissa niin läsnäolo- kuin puheoikeus. Puheenjohtajalle ja sihteerille on etukäteen ilmoitettava osallistujien nimet, organisaatiot ja tittelit.

4. Suostumus tietosuoja-asetuksen mukaisena käsittelyperusteena ja suojaotimena

Liisa Leppävirta OM:stä alusti aiheesta, esitysmateriaali on katsottavissa Tiimeri-työtilassa. Käytiin läpi kolme esimerkkiä, joissa on pidetty mahdollisena säätää suojaotimena toimivasta suostumuksesta: Koronavilkku, laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä. Painotettiin, että on kuitenkin aina huomioitava sääntelykonteksti, käsiteltävien tietojen luonne ja käsittelytilanne.

Keskustelussa nostettiin esiin mm. seuraavat asiat:

- Ainakin sosiaaliturvassa suostumuksia käytetään julkisuuslain mukaisena luovutusperusteena käsittelyperusteen sijasta. Näin ollen kyse ei olisi tietosuoja-asetuksen mukaisesta suostumuksesta. Käsittelyperuste tulee laista eli jokaisen viranomaisen ydintehtävä on esimerkiksi tarjota palvelua ja kohdentaa sitä. Käsittelyperusteena tällöin toimii tietosuoja-asetuksen 6 artiklan e alakohta (tai c). Julkisuuslain mukaisena luovutusperusteena tätä käytetään usein asiakaspalvelutilanteissa. Kannattaa tutustua DVV:n julkaisuun Rekisteritiedon luovuttaminen suostumukseen perustuen – Käyttötapauksia ja asiakasymmärrystä. Hyviä kirjauksia on myös julkisuuslakia uudistaneen työryhmän mietinnössä [Julkisuuslain ajantasaistaminen](#). Julkisuuslain uudistamisen yhteydessä arvioidaan tarvetta yhdenmukaistaa suostumusta luovutusperusteena tietosuoja-asetuksen käsittelyperusteen kanssa.
- Espoon kaupunki on tehnyt koosteen käyttötapauksista, jossa henkilötietojen käsittelyperusteena on käytetty suostumusta. Nämä käyttötapaukset ovat melko kevyitä, mutta niiden myötä asiakkaat ovat saaneet parempaa ja nopeampaa palvelua, eikä lakisääteinen palvelu jää toteuttamatta, vaikka suostumusta ei antaisi. Kunta ei ole joka suhteessa ns. valtatoimija.

- Suostumusta käytetään jonkin verran myös varmuuden vuoksi asiakaspalvelutilanteissa, minkä asiakkaat kokevat hyvänä asiana.
- Kunnilla olisi kiinnostusta data-altruismiin, kuntalaiset voisivat esimerkiksi osallistua asuinalueen kevyen liikenteen kehittämiseen omia liikkumistietojaan luovuttamalla. Mikäli yksilö haluaa jakaa tietoa esimerkiksi asumisestaan ja liikkumisestaan, kyse on halusta tuottaa yhteistä hyvää eikä lakisääteisestä tehtävästä.
- On myös epäselvyyttä siitä, mitä tietosuoja-asetuksen mukaista käsittelyperustetta kulloinkin käytetään. Usein voisi olla mahdollista käyttää yleistä etua.
- Suostumusta voidaan käyttää myös tietosuoja-asetuksen mukaisena suoja-toimena. Suojatoimisuostumus on PeV:n hyväksymä kansallisesti kehitetty doktriini.

Päätös: Merkittiin tiedoksi.

5. Ennakoiva sosiaali- ja terveydenhuolto

Outi Äyräs-Blumberg STM:stä alusti aiheesta. Esitysmateriaali on katsottavissa Tiimeri-työtilassa. Hanketta ei ole vielä virallisesti asetettu, hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväällä/kesällä 2025. Etsivä (tietoa hyödyntävä) terveydenhuolto on kuvaavampi nimi hankkeelle ennakoivan terveydenhuollon sijaan. Tavoitteena on mahdollistaa se, että hyvinvointialueilla voidaan potilastietoja analysoimalla tunnistaa potilaita, joiden hoito ei vastaa suosituksia ja ottaa heihin yhteyttä.

Keskustelussa nostettiin esiin mm. seuraavia huomioita:

- Terveystietojen tutkimuskäyttöä koskevassa sääntelyssä on veloitettu kontaktoimaan asiakasta, jos hoitovajetta huomataan. Jos saman datan perusteella huomataan hoitovajetta muussa yhteydessä, kuten nyt käsiteltävässä esimerkkitapauksessa, ei hoitava taho kuitenkaan voisi olla asiakkaaseen yhteydessä.
- Etsivä-termi on kuvaavampi, koska resurssit eivät ole riittävät kaikkeen tarvittavaan ennakointiin. Hoitovajeet havaitsemalla saataisiin aikaan vaikuttavuutta.
- Rajaus sekundääripreventioon on järkevä.
- Jos potilasdatasta etsitään tiettyyn potilaaseen liittyvää tiettyä asiaa, on kyse ensiökäytöstä.
- Ruotsissa on käytössä MedCare-työkalu, jolla voidaan käsitellä tietyn alueen dataa ja löytää asiakkaita, joihin pitäisi ottaa yhteyttä. Ruotsin lainsäädäntö mahdollistaa tämän toimintatavan.

- Yleisesti toisilain mukainen toisiokäyttö ja nk. operatiivinen toissijainen käyttö (alkuperäisen lakisääteisen tiedon käsittelyn kanssa yhteensopiva, lakiin perustuva käyttötarkoitus) menevät usein sekaisin.

Puheenjohtaja totesi, että Etsivä terveydenhuolto -hanke on suurelta osin ratkaisemassa työpaketissamme tarkasteltavana olevaa Helsingin esille ottamaa ennakoivan viranomaistoiminnan esimerkkiongelmia. Väliraportissa voidaan todeta STM:n hankkeen olemassaolo, mutta kaikkia ongelman osa-alueita se ei ratkaise. Espoon kaupungin edustaja täydensi, että STM:n hankkeessa ei ratkaista yhdyspintojen haasteita eikä kuntien haasteita toisiokäytössä. Yhteiseen näkymään ei nykytulkin mukaan pystytä tuottamaan tilastoja hyvinvointialueilta, vaan pitää mennä Findata-prosessiin ja pyytää erikseen hyvinvointialueelta tietoja. Tähän kommentoitiin, että tulkintaan saattaa liittyä väärinkäsityksiä.

Helsingin ja Espoon edustajat totesivat olevansa käytettävissä, jos STM:n hankkeessa tarvitaan lisäselvityksiä. Hanke on järjestämässä tilaisuuden, jonne on tarkoitus kutsua henkilöitä, jotka tuntevat parhaiten käyttötappauksia ja työkaluja.

Päätös: Merkittiin tiedoksi.

6. Toisilakiin liittyvät säädösmuutoshankkeet

Essi Suonvieri STM:stä alusti aiheesta. Esitysmateriaali on saatavilla Tiimerityötilassa. Ensi- ja toissijaisen käytön rajanvedon todettiin olevan haastavaa. Toisilakiin liittyy tällä hetkellä kolme eri lainsäädäntöhanketta: toisilain korjaaminen, tutkimuslainsäädännön selkiyttäminen ja EHDS-asetuksen täytäntöönpano. Näissä kaikissa on hieman erilaiset aikataulut hallituksen esityksen valmistelun suhteen.

Keskustelussa todettiin mm. seuraavat asiat:

- Hankkeet vaikuttavat mielenkiintoisilta alatyöryhmän ja koko digin esteiden purkamisen hankkeen kannalta.
- Toisilain piirissä olevat organisaatiot eivät aina ole tyytyväisiä lakiin. Kunnat, ml. Espoo, eivät ole lain piirissä, joten olisi ratkaistava, miten kunnat voisivat toteuttaa toisilain alaista tietojohdantamista.
- On hyvä huomioda, että toisilakia säädettäessä sote-palvelut on järjestetty eri tavalla kuin nykytilanteessa. Em. kuntien ongelma ei noussut keskeiseksi ongelmaksi keväällä hankkeen valmisteluvaiheessa. Näin ollen tämä jää siis alatyöryhmän edistettäväksi asiaksi.

Puheenjohtaja kiitti alustuksista ja keskustelusta. Seuraavaksi alatyöryhmän on valmistauduttava raportoimaan koordinaatioryhmälle marraskuussa. Raportoinnissa hyödynnetään yhteistä lomakepohjaa. Palataan raportointiin tarkemmin seuraavassa kokouksessa, jota varten VM:ssä laaditaan luonnos ja keskustellaan yhdessä sisällöstä. Tähän liittyen VM:stä voidaan olla yhteydessä suoraan asiantuntijoihin. Luonnos tullaan viemään Tiimeri-työtilaan 28.10. mennessä.

Päätös: Merkittiin tiedoksi ja sovittiin jatkotyöskentelystä.

7. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

8. Seuraavat kokoukset

- pe 1.11. klo 10.00–11.30
- ti 19.11. klo 14.00–15.30
- ke 11.12. klo 12.00–13.30

9. Kokouksen päättäminen

Kokous päätettiin klo 10.56.